

2011 серпень №15 (226)

ВІСНИК

ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Частина I

Заснований у лютому 1997 року (27)
Свідоцтво про реєстрацію:
серія КВ № 14441-3412ПР,
видане Міністерством юстиції України 14.08.2008 р.

Збірник наукових праць внесено
до переліку наукових фахових видань України
(педагогічні науки)
Постанова президії ВАК України від 14.10.09 №1-05/4

Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка
(протокол № 11 від 27 травня 2011 року)

Виходить двічі на місяць

17.	Мурзай Г. М. Етнокультурна освіта як чинник збереження й розвитку традиційної народної культури Луганщини.....	75
18.	Мурзай Г. М. До проблеми виконавської інтерпретації фольклорних творів.....	81
19.	Островська Т. В. Розвиток професійно важливих якостей диригента – майбутнього вчителя музики.....	86
20.	Павлова О. І. Особливості розвитку українського декоративно-прикладного мистецтва в кінці XX – XXI століття.....	91
21.	Подрезов В. А. Художньо-образний світ музичного мистецтва – важливий засіб формування духовності майбутнього вчителя.....	96
22.	Сбітнєва Л. М., Соцька Я. А. Психологічні умови музично-естетичного розвитку підлітків.....	102
23.	Сбітнєва О. Ф. Музично-естетичне виховання молодших школярів засобами хорової діяльності в загальноосвітній школі.....	108
24.	Сіренко Т. М. Деякі методи вокального навчання в класі сольного співу.....	115
25.	Старовойтова О. Є. Робота над текстом у процесі створення художнього образу вокального твору.....	119
26.	Федоріщева С. П. Естетичне підрувня майстерності педагога-музиканта.....	123
27.	Храмова Н. В. Исполнительский анализ вокально-хорового призведения.....	129
28.	Чеча Г. О. Етапи розвитку й особливості виконання блюзу...	135
29.	Юнда В. В. Деякі проблеми технічного засвоєння хорового твору.....	139
	Відомості про авторів.....	143

УДК 371.13:78.071.2

Т. В. Островська

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВИХ ЯКОСТЕЙ ДИРИГЕНТА – МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

Зміни, які спостерігаємо в нашому суспільстві, зумовили необхідність подальшого вдосконалення системи підготовки вчителя. Вагому роль у цьому відіграє диференційований підхід до вчителя, створення умов для самореалізації, підвищення його індивідуальної педагогічної майстерності.

Насамперед необхідно підтримувати готовність учителя стати активним суб'єктом власної освіти й розвитку, для чого важливі психологічні умови організації навчального процесу, як сприяють виявленню особливостей мотиваційної сфери, усвідомленню своїх професійно-особистих можливостей, підтримці стійкої потреби в удосконаленні вчителем своєї професійної підготовки. Домінування в суб'єкта діяльності поєднання самореалізації з прямою професійною мотивацією позначений у гуманістичній психології як один з найбільш сприятливих чинників для педагогічної діяльності.

Особливості самореалізації, професійно-особового зростання вчителя музики детерміновані специфікою музично-педагогічної діяльності. У зв'язку з цим виникає необхідність оволодіння вчителем психологічними знаннями й уміннями управляти процесами сприйняття й організації диригентської діяльності, а також удосконалення своїх художньо-мистецьких здібностей.

Музично-естетична діяльність студентів сприяє виявленню їх нахилів і здібностей. Вона об'єднує такі види діяльності, як сприйняття художнього твору, його переживання, інтерпретацію у виконанні. Художній образ відіграє провідну роль у виборі виконавських дій, їх аналізі, узагальненні.

Успішна художньо-творча діяльність залежить від індивідуальних здібностей особистості, до яких належать і спеціальні музичні (слух, ритм, емоційне сприйняття тощо), і загальнопсихологічні особливості людини.

Музичні здібності в психології зараховують до спеціальних. Але чіткий поділ на загальні і спеціальні здібності є однобічним підходом до цієї проблеми. Б. Теплов підкреслював, що спеціальні музичні здібності передбачають загальні здібності, „... правильніше було б говорити не про загальну і спеціальну обдарованість, а про загальні і спеціальні моменти в обдарованості” [1, с. 31 – 34].

Тому вже на початку своєї роботи майбутній учитель музичного мистецтва повинен мати глибокі знання, уміння цікаво й змістовно інтерпретувати хорові твори. Керівник хорового колективу має володіти

комплексом професійно важливих якостей, до складу яких, окрім музичних, належать педагогічні, психологічні, організаторські та ін.

Диригентська професія з самого початку свого існування уявлялася як загадкова галузь музичного виконання і для тих людей, хто професійно займається диригентською діяльністю, і для широкого кола любителів музики. Але, незважаючи на наявні теоретичні розробки з проблем диригентського мистецтва, диригування до сьогодні для багатьох залишається, за висловом Л. Стоковського, „однією з найбільш туманних ... галузей музичного мистецтва”, яку неправильно розуміють [2, с. 5]. У той час наука ще не могла вирішити теоретичні і практичні проблеми диригентської професії, що час від часу виникали, крім того, практика значно випереджала теорію, не отримуючи достатнього наукового обґрунтування. Диригент Ю. Симонов зазначає, що диригування є складною психофізичною діяльністю людини. Водночас воно „являє собою теоретично найменш вивчений ... вид музичного виконавства” [3, с. 3]. Зазначимо, що професійна діяльність багатьох видатних диригентів-хоровиків минулого у наш час не має теоретичного узагальнення. Кожен диригент знаходив власний спосіб управління хором колективом, спираючись на своє розуміння мети й завдань диригентської діяльності, на власні уявлення, інтуїцію.

Дослідження діяльності хормейстерів здебільшого полягало у визначенні необхідних знань, умінь і навичок шляхом вивчення наукової й методичної літератури з підготовки майбутніх диригентів. Над розробкою проблем хорового диригування працювали такі майстри хорового мистецтва, як Л. Андреева, Г. Дмитревський, О. Єгоров, С. Казачков, М. Канерштейн, К. Птиця, П. Чесноков та ін. У роботах учених розглянуто питання диригентської техніки, особливості процесу репетиції, проблеми стилю у виконанні, але, на жаль, не розкрито психологічні аспекти професійної діяльності диригента. Як справедливо зауважив Л. Гінзбург, „переважна більшість сучасних музикантів-виконавців у своїх друкованих роботах постійно торкається питань фізіології, психології, лінгвістики, але, торкнувшись, ніби залишаються на півдорозі” [4, с. 3].

Сьогодні завдяки дослідженням в галузі соціальної психології, психології праці, психології спілкування й колективної діяльності, психології творчості, музичній психології з'явилася можливість пояснити структуру функціонування психологічних механізмів, що складають основу професійної діяльності хорового диригента.

Психологічному аналізу диригентської діяльності й розгляду структури диригентських здібностей присвячені роботи Л. Бочкарьова, Г. Єржемського, В. Петрушина, В. Ражникова та ін. Щодо професійно важливих якостей учителя музики – диригента-хормейстера, то це питання в контексті професійної діяльності на сьогодні залишається відкритим. Тому метою нашої статті є дослідження професійно важливих якостей диригента – майбутнього вчителя музики.

Взаємодіючи з музичним колективом, хормейстер виконує ряд завдань, що складають основу його професійної діяльності. Як відомо, головне завдання диригента – створити в хоровому звучанні образну атмосферу виконуваного твору. І, безсумнівно, один з надзвичайно важливих компонентів, що визначає творчий процес створення художньої інтерпретації, є комплекс професійно важливих якостей диригента. У комплекс цих якостей диригента входять і здібності, але вони не вичерпують усього обсягу професійно важливих якостей.

Із специфічних диригентських якостей деякі дослідники називають наявність вольових і сугестивних, володіння системою диригентських жестів, добре розвинений вокальний слух, яскраво виражену комунікабельність, педагогічну майстерність. Склад професійно важливих якостей майбутнього диригента-вчителя музики зумовлений багатофункціональним характером його діяльності, яка включає функції виконавця, педагога, керівника хорового колективу. І кожен з цих аспектів діяльності вимагає комплекс відповідних здібностей, знань, умінь і навичок. Передусім до диригента надають високі музичні вимоги. Йому необхідно мати добре розвинений слух, відчуття ритму, музичну пам'ять, здатність до музично-слухових уявлень. Він повинен володіти навичками всебічного аналізу хорової партитури, розумінням її структури, особливостей форми, виразних засобів, що вживає композитор, здатністю глибоко та змістовно інтерпретувати музичний твір. Ці якості і здібності необхідні диригентові насамперед для розуміння музичного твору, створення музично-художнього образу. Саме музичні якості диригента, його музично-виконавська культура забезпечують високий художній рівень виконання. Але одного визнання вирішальної ролі спеціальних музичних якостей недостатньо. Необхідно з'ясувати, наявність яких якостей, крім музичних, є необхідною умовою професійної діяльності диригента.

Ми вважаємо, що комплекс професійно важливих якостей майбутнього диригента-вчителя музики мають складати такі взаємопов'язані компоненти, як музичний, організаторський, психолого-педагогічний, артистичний, емоційно-вольовий, загальний розвиток, особові якості.

Від того, наскільки диригент зрозуміє образну сферу, архітектоніку музичного твору, його темп, динаміку, тембри, артикуляцію, агогіку, засоби диригування, наскільки він володіє принципами музичної драматургії, залежить художній результат його діяльності. Виконання музики досягає своєї мети тільки тоді, коли до кінця розкрито виразну силу всіх її елементів.

Формування професійної готовності до диригентської діяльності передбачає також адаптацію до майбутньої педагогічної професії, підвищення ефективності загальної й музично-естетичної освіти, формування вмінь самовдосконалення, що можливе, на нашу думку, тільки за умови творчого характеру діяльності.

Під час розгляду напряму й змісту процесу формування професійної готовності вчителя музики до творчої диригентської діяльності великого значення набувають такі чинники, як:

- володіння високим рівнем професійної підготовки в різноманітних сферах музичного мистецтва, на основі яких побудована його професія;
- володіння широким спектром творчих умінь і навичок у сфері музичного мистецтва;
- уміння використовувати різноманітні форми роботи, що сприяють створенню на уроках музики творчої активності, зацікавленості;
- уміння застосовувати різні види творчої діяльності на кожному занятті, зважаючи на головні завдання естетичного виховання школярів.

Музично-естетична діяльність учителя пов'язана здебільшого з вивченням музичних творів, знанням характеру музичних творів, їх виразних засобів, умінням їх творчого виконання. Специфіка творчих умінь і навичок учителя постає як підвищення ефективності виховання школярів.

Провідним мотивом творчої діяльності вчителя музики, на думку Л. Арчажникової, є інтерес до педагогіки й до музичного мистецтва, які виявляються як потреба сприйняття, розуміння у виконанні музичних творів, прагнення до глибоких емоційних переживань, бажанні залучити школярів до музичного мистецтва, навчити їх любити й розуміти музику [5, с. 34]. Тому творчому розвитку студентів, що є невід'ємною частиною формування професійної готовності до майбутньої музично-естетичної діяльності, потрібно надавати одне з провідних місць.

Для вирішення проблеми, як формувати готовність студентів до диригентської діяльності, слід побудувати навчання з широким використанням музичної творчості в різних видах музично-естетичної діяльності.

Література

1. **Теплов Б. М.** Способности и одаренность / Б. М. Теплов // Хрестоматия по возрастной и педагогической психологии. – М., 1982. – 297 с.
2. **Ержемский Г. Л.** Психология дирижирования: Некоторые вопросы исполнительства и творческого взаимодействия дирижера с музыкальным коллективом / Г. Л. Ержемский. – М. : Музыка, 1988. – 280 с.
3. **Птица К.** О музыке и музыкантах / К. Птица // Сб. статей / вст. ст. Б. Тевлина, Л. Ермаковой. – „Мистикос Логинов”, 1995. – 193 с.
4. **Гинзбург Л.** О технике дирижирования / Л. Гинзбург // Дирижерское исполнительство. Практика. История. Эстетика / ред.-сост. Л. Гинзбург. – М. : Музыка, 1975. – 632 с.
5. **Арчажникова Л. Г.** Профессия – учитель музыки / Л. Г. Арчажникова. – М. : Просвещение, 1984. – 109 с.

Островська Т. В. Розвиток професійно важливих якостей диригента – майбутнього вчителя музики

УД

У статті розкрито шляхи розвитку професійно важливих якостей диригента – майбутнього вчителя музики; наголошено на тому, що необхідність оволодіння педагогом психологічними знаннями й уміннями управління процесами сприйняття й організації диригентської діяльності, а також удосконалення своїх художньо-мистецьких здібностей детерміновані специфікою музично-педагогічної діяльності вчителя. Автор виокремлює чинники, які зумовлюють формування готовності вчителя музики до творчої диригентської діяльності.

Ключові слова: диригент, професійні якості майбутнього вчителя музики, музично-педагогічна діяльність.

Ostrovskaya T. V. Развитие профессионально важных качеств дирижера – будущего учителя музыки

В статье раскрываются пути развития профессионально важных качеств дирижера – будущего учителя музыки, отмечается, что необходимость овладения педагогом психологическими знаниями и умениями управления процессами восприятия и организации дирижерской деятельности, а также совершенствование своих художественно-творческих способностей детерминированы спецификой музыкально-педагогической деятельности учителя. Автор выделяет факторы, которые предопределяют формирование готовности учителя музыки к творческой дирижерской деятельности.

Ключевые слова: дирижер, профессиональные качества будущего учителя музыки, музыкально-педагогическая деятельность.

Ostrovskaya T. V. Development of professionally important qualities of a conductor – the future teacher of music

Development of professionally important qualities of a conductor – the future teacher of music, reveals in the article. It is noted that a necessity of teacher's mastering the psychological knowledge and skills of management processes of perception and organization of the conductor's work, as well as improvement his own artistic and creative abilities is determined by specific character of music and pedagogic activities of a teacher. The author identifies factors that predetermine the forming of readiness of a music teacher to the conductor's creative activity.

Key words: conductor, professional qualities of future teacher of music, music and pedagogic activity.

віді
скла
текс
взає
оссб
визе
декл
мож
поня
деко
учас

зміє
викс
Воне
скла

80-х
майж
творіє
щодо
тираж

такі д
М. Не:

декора

середо
видів і
участ
спільн
проект
яскрав
організ
просто